

RuAssetsWatch

МОНІТОРИНГ ІНІЦІАТИВ ЩОДО КОНФІСКАЦІЇ РОСІЙСЬКИХ АКТИВІВ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

січень 2023 р.

- США вже анонсують перші конфіскації російських активів. А поки ЄС шукає правові механізми конфіскації заблокованих російських активів, окремі країни (Естонія) працюють в своїх юрисдикціях для швидшого запровадження таких механізмів та створюють прецедент. В інших країнах ще тривають внутрішні дискусії.
- Основна тенденція санкційної політики – більш жорсткий контроль за дотриманням. Посилюватиметься тиск і на країни, які допомагають РФ обходити санкції. Україна працює над тим, щоб санкції, запроваджені в Україні, були віддзеркалені країнами-партнерами.
- В Україні триває робота над проектом Стратегії повернення активів. Також внесено законопроект щодо вдосконалення санкційної політики та процедур управління арештованими та підсанкційними активами.
- Цивільна конфіскація: гостро постає проблема в сприйнятті українськими судами непрямих доказів контролю над активами та вимога надання прямих юридичних фактів, що підтверджуватимуть реального власника підсанкційних активів.

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» у рамках проекту «Адвокація «зеленого» відновлення України через посилення підтримки України та послаблення російського впливу в ЄС». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

1. Практичні кроки країн-партнерів з конфіскації російських активів

Опис ситуації

Офіс Генерального прокурора України [повідомив](#), що 11 січня робоча група Task Force Ukraine провела онлайн зустріч з американськими колегами із KleptoCapture Міністерства юстиції США. Під час зустрічі сторони обговорили практичні аспекти співпраці та законодавчі особливості США щодо конфіскації російських злочинних активів.

Українська та американська групи обмінялись переліками найбільш пріоритетних осіб, які мають потенційно злочинні активи та щодо яких є кримінальні провадження з реальною судовою перспективою.

Під час зустрічі сторони окремо зупинилися на обговоренні правових інструментів пошуку та арешту активів та механізмів їх конфіскації. Обидві групи користуються схожими юридичним процедурами та інструментами, це дозволить ефективно співпрацювати і надалі. TaskForce Ukraine вже направила кілька запитів до американських колег про надання інформації щодо конкретних осіб, які причетні до злочинів.

Разом з тим, Міністерство юстиції **США** вже у найближчі місяці може розпочати передачу Україні конфіскованих російських активів. Про це під час [дискусії](#) в Гудзонівському інституті у Вашингтоні заявив керівник групи CleptoCapture Ендрю Адамс.

Нагадаємо, що така процедура стала можливою завдяки поправці сенатора-республіканця Ліндсі Грема до Закону США про державні витрати (Consolidated Appropriations Act). Ця поправка відкрила можливість передачі доходів від визначених конфіскованих активів для допомоги Україні для відшкодування збитків, завданих російською агресією.

Водночас **Естонія** першою з країн ЄС вирішила створити правову основу для використання заморожених російських активів, які будуть направлені на відбудову України. Так, за повідомленням естонських [ЗМІ](#), уряд країни доручив міністерству юстиції пропрацювати правову основу питання.

Естонські урядовці впевнені, що створення правових умов для такого рішення необхідно, і це стане важливим прецедентом. В перспективі це суттєво обмежить росію, злякає агресора. Що стосується пошуку юридичного обґрунтування, то зараз в Європі діє правило, що відчуження активів можливе, якщо є конкретне рішення суду. Зокрема, наприклад, у випадку кримінального провадження – конфіскація.

В цілому міжнародне правило полягає в тому, що сторона, яка завдала збитки, повинна їх компенсувати. Тобто, потрібно створити механізм компенсації. Очікується, що протягом місяця уряд Естонії отримає конкретний список пропозицій, і на їх основі будуть приймати рішення.

Іншою країною, яка відкрита для використання заморожених російських активів, щоб допомогти Україні у відновленні, є **Німеччина**. Як пише видання [Bloomberg](#), в урядових колах Німеччини ведуться дискусії щодо конфіскації російських активів. Зокрема, уряд підтримує вимогу України про військові репарації, але ще не зайняв офіційної позиції щодо конфіскації активів у російської держави. Міністр закордонних справ Аналена Бербок є

давнім прихильником більш жорсткої позиції щодо Кремля і наполягає на тому, що арешт принаймні частини заморожених активів має бути варіантом. Міністр фінансів Крістіан Лінднер більш обережний, оскільки стурбований тим, що конфіскація активів центрального банку рф може створити небезпечний прецедент. Канцлер Олаф Шольц хоче, щоб будь-які кроки були узгоджені із союзниками та юридично чіткими.

Ці внутрішні суперечності відображають ширшу боротьбу міжнародної спільноти за формування спільної позиції. Як відзначають автори матеріалу, якщо Берлін зможе вирішити власні проблеми, це може дати новий імпульс дискусіям у ЄС та чинити тиск на США, щоб вони конфіскували заморожені активи, такі як резерви центрального банку рф. Таким чином, питання конфіскації активів рф виходить за рамки теоретичних дебатів і переходить до реалізації.

Важлива країна, в банках якої зберігаються заморожені кошти російських олігархів та компаній, це **Швейцарія**. За повідомленням тамтешнього видання [NZZ](#), попри посилення тиску з боку США та країн Східної Європи, конфіскація коштів країни або осіб все ще вважається делікатною справою. Видання цитує слова польського прем'єр-міністра Матеуша Моравецького на [Берлінській конференції](#): *«Ми маємо доступ до величезної суми грошей, які можна використати на відбудову України. Це є активи московських і російських олігархів, що заморожені у Швейцарії та інших країнах»*. За оцінками асоціації банкірів, сума російських активів у Швейцарії становить 150-200 млрд франків. Проте, більшість з цих коштів належить особам, що не потрапили під санкції.

Федеральний уряд Швейцарії відреагував на дискусії та створив робочу групу, яка вивчатиме, що може статися із заблокованими російськими активами у Швейцарії, а також буде слідкувати за дискусіями, які точаться на міжнародному рівні щодо конфіскації коштів ЦБ рф. Разом з тим, Берн тісно співпрацює із Брюсселем стосовно санкцій проти росії. Якщо ж ЄС все таки прийме рішення щодо конфіскації російських суверенних активів, тоді Швейцарія зазнає тиску, щоб приєднатись.

Скільки ж коштів Центробанку рф наразі знаходиться у Швейцарії – невідомо, адже Швейцарський національний банк (SNB) не має з ним жодних ділових відносин. До 2% коштів Центробанку рф зберігається в інших банках Швейцарії. Як пояснив речник Державного секретаріату з економічних питань (Seco), ЦБ рф немає у списку федеральних санкцій. В результаті ці кошти російського центробанку не були заблоковані, як в країнах ЄС, проте всі операції з ними заборонені.

У листопаді минулого року США внесли до санкційного списку кілька швейцарських компаній і громадян, серед яких Олександр Вальтер Студхальтер, який є довіреною особою російського олігарха Сулеймана Керімова. Крім того, Мінфін США вніс у санкційний список виробника мікросхем Milur і його директора Жака Паше, які допомагали обійти санкції, застосовані до російської збройної промисловості.

Риторика вже почала змінюватись враховуючи і те, що **США запровадили механізм конфіскації певних російських активів, а тому очікують таких же рішучих кроків і від європейських партнерів.** Зокрема, як пише [Bloomberg](#), міністр закордонних справ Швейцарії Ігнаціо Кассіс заявив про підтримку ідеї конфіскації заморожених російських активів і використання їх для відновлення України, хоча банки країни не підтримують цю пропозицію.

Наразі Швейцарія заморозила 7,5 млрд франків (8,2 мільярда доларів) активів росіян, що перебувають під санкціями. Це невелика частка від 150 млрд франків загальних російських активів, які, [за оцінками](#), знаходяться в країні. Зміни в законодавстві щодо їх конфіскації, швидше за все, потребуватимуть проведення референдуму.

Аналіз

Під час саміту Європейської ради у Брюсселі, що відбувся 15 грудня 2022 року, лідери ЄС обговорили кілька варіантів використання заморожених російських активів для підтримки України. Згідно з [висновками](#), вони закликали Єврокомісію розробити детальний план, але також підкреслили, що будь-яка конфіскація активів повинна відповідати міжнародному праву. Зокрема, Європейська рада проаналізувала варіанти використання заморожених активів для підтримки відновлення України та продовжуватиме роботу відповідно до законодавства ЄС та міжнародного права.

Попри те, що оперативну групу «Замороження та конфіскація» було створено ще у березні 2022 року з метою координації дій держав-членів ЄС, Євроюсту та Європолу та інших агентств з арешту та, якщо дозволяє національне законодавство, конфіскації активів російських та білоруських олігархів, з тих пір друга частина поставленої задачі – власне «конфіскувати» – не була виконана через відсутність дієвих, а, головне, швидких, механізмів. При цьому, лідери ЄС анонсували розробку таких механізмів. Відтоді жодної інформації про досягнутий прогрес не поширювалось.

Зокрема, як зазначають [експерти](#), ще в липні 2022 року лідери ЄС анонсували, що в жовтні мала би бути ухвалена директива ЄС щодо конфіскації заморожених російських активів. Однак комплексного рішення, попри ці анонси, прийнято не було.

Нагадаємо, що першою спробою впровадити відповідні механізми став проєкт [Директиви щодо розшуку та конфіскації активів від 25 травня](#). Цей документ спрямований на гармонізацію роботи держав-членів ЄС із замороженими активами рф та впровадження комплексної стратегії їх розшуку. Важливим є і те, що цей документ допускає розширення застосування конфіскації як санкції і навіть, в окремих випадках, без обвинувального вироку.

Далі пропозиції доопрацювали. 2 грудня було оприлюднено проєкт [Директиви про визначення кримінальних правопорушень і встановлення покарань за порушення обмежувальних заходів Союзу](#), яким передбачається впровадити кримінальну відповідальність за обхід санкцій, щоб дозволило посилити ефективність роботи із розшуком і арештом активів, та доповнити ініціативу від травня 2022 року.

Обидва ці документи є взаємопов'язаними, проте мають достатньо обмежений характер дії. Крім того, вони є рамковими, тобто окремі держави ЄС, залежно від змісту директиви, можуть отримати право визначати терміни та умови конфіскації – які саме активи можна вилучати та якою буде процедура. **Але обидві директиви досі не прийняті, відтак строки набрання ними чинності залишаються незрозумілими.**

В свою чергу, президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн ще 30 листопада 2022 року заявила, що ЄС «знайде законні способи» конфіскувати російські активи, щоб

допомогти фінансувати реконструкцію України, додавши, що ЄС прагне створити структуру для управління цими коштами та інвестувати їх на благо України.

І поки Єврокомісія думає над варіантами правових інструментів щодо конфіскації російських активів, певні кроки щодо направлення доходів від їх використання можуть бути втілені в життя. Як пише з посиланням на власні джерела [Bloomberg](#), державам-членам ЄС було повідомлено, що ЄС має законні повноваження тимчасово залучити щонайменше 33,8 млрд євро (36,8 млрд дол.) активів російського Центрального банку. Це кошти, які знаходяться на депозитах в європейських банках, хоча їх суму точно ніхто не оцінював.

Зокрема, ЄС вивчав варіанти використання заморожених російських активів, але обговорення перебуває на дуже попередній стадії. Офіційні особи ЄС і деякі країни-члени були стурбовані юридичним обґрунтуванням такого кроку та прецедентом, який може бути створений, зокрема щодо використання заморожених активів ЦБ РФ. Як перший крок, ЄС розглядає можливість об'єднання активів на рівні ЄС або на міжнародному рівні з метою отримання прибутку, який можна було б використати для фінансування відбудови України.

Отже, поки Європейський Союз шукає правові інструменти конфіскації заблокованих російських активів, окремі країни ЄС працюють в своїх юрисдикціях для швидшого запровадження таких механізмів та створюють прецедент, в інших – це тривають внутрішні дискусії з цього питання. Агресор має заплатити за злочини та збитки, завдані Україні; вирішення цього завдання – це вже питання часу.

Звичайно, що час грає не на користь України, оскільки війна триває і масштаби руйнувань зростають. За словами прем'єрміністра Дениса Шмигала, на початок року розмір збитків, спричинених агресією РФ, сягає близько **700 млрд дол.** Як зазначається у дослідженні проекту KSE Institute «Росія заплатить», загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі України станом на **грудень 2022 року** складає майже **138 млрд дол.** (за вартістю заміщення). У порівнянні з попередньої оцінкою від листопада 2022 року **сума збитків зросла на майже 2 млрд дол.**, найбільше пов'язане зі збільшенням втрат від руйнування житлового фонду, закладів освіти та об'єктів сфер культури, релігії та спорту. Збитки від руйнувань житлового фонду оцінюються у 54 млрд дол., за грудень ця сума зросла ще на 1.5 млрд дол. Найбільш постраждалими від війни сферами залишаються також інфраструктура, із завданими збитками на 35.6 млрд дол., промисловість та втрати підприємств — 13 млрд дол.

Поступово відбувається і відновлення інфраструктури. За даними Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури, на початок грудня 2022 року із понад 150 зруйнованих або пошкоджених мостів чи мостових переходів на дорогах державного значення проїзд було відновлено на 72 об'єктах, а на початок січня вже 78 об'єктами. Найбільше відновлено в Київській (20 з 24 об'єктів) та Чернігівській (20 з 27 об'єктів) областях. За останній місяць додатково відновлено рух мостами Харківської, Миколаївської та Херсонської областей.

2. Санкційна політика: посилення контролю за виконанням санкцій та «нейтральність» не в моді

Опис ситуації

19 січня 2023 року відбувся візит президента Європейської ради Шарля Мішеля до Києва, який зустрівся з Президентом України Володимиром Зеленським. Лідери провели переговори, зокрема, щодо посилення санкційного тиску. Як [повідомив](#) Президент, обговорено конкретні рішення, які можуть посилити тиск на росію та її спільників, зокрема Іран, який поки що продовжує постачати іранські дрони для терору. Володимир Зеленський висловив сподівання, що десятий санкційний пакет ЄС буде ще ефектнішим. «*Настав час для санкцій проти російської ядерної галузі, проти всіх її галузей, організацій, усіх суб'єктів, які працюють на російську ракетну програму. Також – нові кроки в енергетиці, включно з ембарго на російські енергоносії*», акцентував Президент.

Разом з тим, [Міжвідомча робоча група](#) (МРГ) з питань реалізації державної санкційної політики, Міжнародна робоча група з питань санкцій проти Росії («група Єрмака-МакФола»), підрозділи органів влади зосередили свою роботу на тому, щоб секторальні та індивідуальні санкції, ухвалені в Україні, були віддзеркалені в санкціях США, ЄС та інших партнерів.

«Наша МРГ вважає, що особлива увага має приділятися накладанню санкцій на російську ІТ-сферу, сектор банківських послуг і все, що пов'язано з військовою тематикою – це і логістичні компанії, які задіяні в перевезенні озброєння, і вище військове керівництво. Нам треба завершити ці блоки. І дуже важливо, щоб санкції були віддзеркалені нашими партнерами» – [зазначила](#) перша віцепрем'єрка - міністерка економіки України Юлія Свириденко.

Аналіз

Нагадаємо, що у Великобританії створено новий підрозділ – Управління із застосування фінансових санкцій (**OFSI**) при Міністерстві фінансів. А в США контроль за виконанням санкцій здійснює Управління з контролю за іноземними активами (**OFAC**) Міністерства фінансів. Саме цей підрозділ керує економічними й торговими санкціями та забезпечує їх виконання на основі зовнішньої політики США та цілей національної безпеки.

Контроль за санкціями посилює і Франція. За [повідомленням](#) Міністерства економіки Франції, у рамках боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму Національна слідча служба (**DGCCRF**) провела операцію, спрямовану на перевірку дотримання заходів із замороження активів агентствами нерухомості, створеними в певних комунах Приморських Альп (Французька Рив'єра). Ці муніципалітети були ціллю перевірки, враховуючи той факт, що там зосереджено велика кількість престижної власності.

Операція була частиною посилення системи контролю за виконанням санкцій, запроваджених ЄС і владою Франції у відповідь на вторгнення росії в Україну. Було виявлено, що 60% перевірених операторів не знали або не застосовували своїх зобов'язань у цій сфері. Серед цих невиконаних зобов'язань є, наприклад, перевірка імені своїх клієнтів

у національному реєстрі заморожених активів, негайне здійснення цього заморожування або заява Генеральному директорату казначейства про здійснення дій щодо заморожування активів.

Ці заходи були спрямовані на запобігання будь-якому продажу, оренді чи заставі нерухомого майна на користь осіб або організацій, які перебувають під санкціями. Таким чином, вони дають змогу запобігти вчиненню особливо тяжких протиправних діянь, у тому числі діяльності організованої злочинності.

Водночас, Швейцарія також приєдналась до нафтових санкцій проти РФ. Таким чином, Швейцарія запровадила аналогічні обмеження, що і ЄС. Про це зазначає [Укрінформ](#) з посиланням на Федеральну раду Швейцарії. «У відповідь на триваючу військову агресію Росії та дестабілізуючі дії в Україні 3 грудня ЄС погодився застосувати нові санкції, пов'язані з обмеженням цін на російську сиру нафту та нафтопродукти. Це поширює заборону на транспортування таких товарів, які продаються вище граничної ціни, на торговельні та посередницькі послуги. 16 грудня Федеральна рада вирішила прийняти ці положення, привівши санкції Швейцарії у відповідність до заходів ЄС», йдеться у прес-релізі відомства.

Разом з тим, посилюється тиск і на країни, які допомагають РФ обходити санкції. Як повідомляє [Економічна правда](#) з посиланням на агентство Reuters, заступник міністра фінансів США Брайан Нельсон під час поїздки до Туреччини та країн Близького Сходу попередить країни та компанії, що вони можуть втратити доступ до американського ринку, якщо вестимуть бізнес із суб'єктами, на яких поширюються американські обмеження. Перебуваючи в регіоні, Нельсон обговорить зусилля Казначейства США з протидії спробам Росії обійти санкції та експортний контроль, дестабілізуючу діяльність Ірану в регіоні, незаконні фінансові ризики, що підривають економічне зростання, та іноземні інвестиції.

Слід зазначити, що поки ЄС ще [запроваджує](#) кримінальну відповідальність за обхід санкцій, у США таку процедуру вже застосовують. Так, громадянина Великої Британії Грема Бонем-Картера було [заарештовано за змову з метою порушення санкцій США](#), накладених на російського олігарха Олега Дерипаску. Бонем-Картер звинувачується за трьома пунктами обвинувачення: змова з метою порушення та ухилення від санкцій США в порушення Закону про міжнародні надзвичайні економічні повноваження (ІЕЕРА), порушення ІЕЕРА та шахрайство з електронною поштою. Кожен з цих пунктів передбачає максимальне покарання у вигляді 20 років позбавлення волі.

Однак, в Україні дотепер відсутня кримінальна відповідальність за обхід санкцій. Це питання має вирішити [законопроект № 8384, зареєстрований у парламенті 25 січня](#). Автори законодавчої ініціативи пропонують доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 111-3, відповідно до якої запроваджується кримінальна відповідальність за невиконання, перешкоду до виконання санкцій чи ухилення від їх виконання.

Санкційний тиск на Росію буде посилюватись. Основна тенденція у країнах, що запровадили санкції, – це посилення контролю за їх дотриманням. Більше того, Україна працює над тим, щоб санкції, запроваджені в Україні, були віддзеркалені країнами-партнерами, а також планує запровадити кримінальну відповідальність за обхід санкцій.

3. Україна: законодавчі ініціативи щодо вдосконалення санкційної політики та процедур управління арештованими та підсанкційними активами

Опис ситуації

В даний час, українські урядовці працюють над проектом Стратегії повернення активів, затвердження якої є однією з рекомендацій Єврокомісії щодо початку переговорів про вступ України до ЄС. Так, 17 червня 2022 року [Європейська Комісія ухвалила Висновок](#) про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, в якому у частині «Критерії для отримання членства», підрозділ 1.3 «Верховенство права», серед іншого визначено необхідність удосконалення законодавства в частині управління арештованими активами та прийняття Стратегії повернення активів.

На виконання цих рекомендацій українськими парламентарями розроблений та зареєстрований 27 січня 2022 року [законопроект № 8311](#) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення санкційної політики та підвищення ефективності управління державним, комунальним майном та арештованими активами», який, зокрема, передбачає удосконалення державної санкційної політики та процедур управління арештованими і підсанкційними активами та їх реалізації.

Законопроект є комплексним документом, який передбачає зміни до низки нормативно-правових актів, зокрема, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, Земельного кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства, законів України «Про санкції», «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (АРМА).

Аналіз

В центрі проекту – ідея запровадження нового виду санкції у вигляді примусової реалізації активів за рішенням Вищого антикорупційного суду (ВАКС). На підставі такого рішення пропонується передавати активи до АРМА для реалізації за допомогою системи Prozorro.Продажі, а отримані від реалізації кошти спрямовувати на потреби оборони шляхом купівлі військових облігацій.

Крім того, законопроектом передбачено зміни у наповненні Реєстру арештованих активів, можливість передачі арештованого майна на соціально-гуманітарні потреби за рішенням уряду, а також суттєві нововведення у порядку реалізації та переліку арештованого майна, яке підлягає продажу на торгах.

Відповідно до Пояснювальної записки до законопроекту, одним із його основних завдань є, зокрема, запровадження правового інструменту, необхідного для відновлення зруйнованого, пошкодженого внаслідок війни та здійснення нового будівництва житлового фонду.

Стосовно змін до п.п. 1-1 п. 1 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції» у вигляді запровадження нового виду санкції – «примусова реалізація» активів, законотворці обґрунтовують це тим, що чинним законодавством передбачено можливість примусового стягнення активів на користь держави на підставі рішення ВАКС за позовом Міністерства

юстиції. Так, після прийняття відповідного рішення, підсанкційні активи переходять у власність держави та за рішенням Кабінету Міністрів України передаються в подальше управління відповідному органу.

Разом з тим, не завжди доцільною є передача таких активів в управління. Більш ефективною є реалізація такого майна та використання коштів з такої реалізації на нагальні потреби держави. З огляду на це, метою проекту є встановлення окремого виду санкції – примусової реалізації – на рівні з примусовим стягненням у дохід держави. Мін'юст одразу в позові визначатиме вид санкції, рішення про застосування якої в подальшому прийматиме ВАКС.

Після прийняття відповідного рішення ВАКС, активи, щодо яких застосовано санкцію про примусову реалізацію, будуть передані АРМА. Реалізація відбуватиметься у такому ж порядку, що й реалізація інших активів, переданих АРМА, тільки – в обов'язковому порядку. Впровадження такого виду санкції дозволить оптимізувати санкційну політику та надасть можливість КМУ в особі Мін'юсту визначати відповідний вид санкції залежно від особливостей підсанкційного майна.

Разом з тим, до вказаного законопроекту є ряд суттєвих зауважень. Зокрема, щодо дублювання однакових положень в різних законодавчих актах. Так, Головне науково-експертне управління ВРУ у своєму висновку до законопроекту зазначає, що із змісту згаданих змін до Закону «Про санкції» залишається незрозумілим, в яких випадках має застосуватися санкція у вигляді «стягнення в дохід держави», а в яких – у вигляді «примусова реалізація активів», що не відповідає вимогам визначеності, ясності і недвозначності правової норми.

Крім того, примусова реалізація активів вже передбачена у Законі України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», зокрема ч. 5 ст. 21 цього Закону.

Таким чином, примусова реалізація активів на даний час законодавчо врегульована і застосовується для активів, які визнані необґрунтованими. За цих обставин застосування її ще й як санкції в розумінні Закону України «Про санкції», тобто як спеціального економічного та іншого обмежувального заходу з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави (ч. 1 ст. 1 Закону «Про санкції») може суттєво ускладнити застосування відповідних положень обох Законів.

Загалом законопроект може бути підтриманий, але потребує доопрацювання. Профільний комітет ВРУ рекомендував включити законопроект до порядку денного сесії парламенту та за результатами розгляду у першому читанні прийняти за основу.

Тим часом, Мінюст продовжує здійснювати заходи, направлені на розшук, виявлення активів підсанкційних осіб, які розташовані на території України. Відбувається це після застосування до особи санкції РНБОУ про блокування активів та введення в дію відповідного рішення указом Президента України. Разом з тим, поки результати в цьому напрямку скромні – Мін'юсту вдалося виграти лише п'ять таких справ. Це справи проти Януковича, російського олігарха Євтушенкова та [трьох російських ректорів](#).

Нещодавно [ВАКС відмовив Мін'юсту](#) у задоволенні позову в частини конфіскації в дохід держави активів ТОВ «Демурінський гірничо-збагачувальний комбінат» (ДГЗК), оскільки для ВАКС було недостатньо доказів, що цей актив контролює російський мільярдер Михайло Шелков. При цьому, ВАКС не вважає достатніми докази збереження контролю Шелковим над ДГЗК факти щодо того, що:

- 75% корпоративних прав кіпрської компанії, яка володіє 100% корпоративних прав ДГЗК, було продано за 3 750 євро за декілька днів до початку повномасштабної війни (тобто така вартість титанового українського комбінату вважається прийнятною);

- на момент купівлі-продажу до компанії-продавця та кіпрської компанії, яка володіла корпоративними правами ДГЗК, Україною вже були застосовані санкції;

- частина менеджменту, яка працювала на Шелкова, продовжила працювати у кіпрській компанії та ДГЗК вже після нібито «продажу» 75% акцій;

- наявність боргу ДГЗК (через кіпрську компанію-власника) перед ВСМПО «Авісма» (рф), що дозволяє Шелкову у випадку неповернення боргу звернути стягнення на активи кіпрської компанії, у тому числі, на 100% корпоративних прав ДГЗК.

Мінюст готує апеляцію до Апеляційної палати ВАКС на це рішення, і є сподівання, що рішення суду буде на користь держави. І тут знову гостро постає проблема сприйняття українськими судами непрямих доказів контролю над активами та вимога надання прямих юридичних фактів, що підтверджуватимуть реального власника активів. За таких умов, передбачаємо, що конфіскувати активи російських підсанкційних осіб в Україні буде все складніше. Зокрема, у попередніх випусках огляду ми звертали увагу на кейс групи VS Energy.

Кейс Дерипаски (активи в Україні)

Триває також історія із стягненням в дохід держави активів російського олігарха Олега Дерипаски. Як зазначила заступниця Міністра юстиції України Ірина Мудра: «У разі достатньої доказової бази, що підсанкційна особа здійснила дії, направлені на загрозу національній безпеці, територіальній цілісності, суверенітету або вчинила інші дії, які шкодять інтересам України, та за наявності доказів пов'язаності такої особи з активами на території України, ми формуємо позов і подаємо до Вищого антикорупційного суду. Наразі ми подали вже вісім позовів: щодо стягнення активів у семи росіян і Віктора Януковича. Завершуємо¹ також підготовку позову про стягнення активів Олега Дерипаски».

Водночас, за [інформацією](#) Офісу Генерального прокурора України, арештовано 32 млн грн найбільшого в Україні виробника металургійного глинозему та гідроксиду алюмінію. Кошти були на депозитному рахунку Держмитслужби. Раніше за клопотаннями прокурорів було арештовано майно цього суб'єкта господарювання – 12 земельних ділянок, комплекс морського порту, квартири, адмінбудівлі, виробничі цехи, 46

¹ Позов був [поданий](#) 10 січня 2023 року. Більше інформації про позов та підсанкційні активи [тут](#).

транспортних засобів, 240 одиниць спеціальної техніки. На сьогоднішній день загальна вартість арештованих активів перевищує 1 млрд грн.

За даними слідства, у 2000 році це українське підприємство було приватизовано холдингом, який належить російському олігарху. Наразі він знаходиться під санкціями США та ЄС. Підставами для їх застосування стало відмивання грошей в інтересах президента держави-агресора.

Очевидно, що мова йде про Олега Дерипаску, який володіє холдингом En+Group, який, в тому числі, управляє підприємствами з повним циклом виробництва алюмінію – від видобутку сировини до маркетингу кінцевої продукції. До складу холдингу входять 12 алюмінієвих заводів, 9 глиноземних комбінатів та 7 підприємств по видобутку бокситів, в тому числі ТОВ «Миколаївський глиноземний завод» (активи заводу перебувають в управлінні АРМА).

Група компаній, які входять до холдингу, продовжує забезпечувати потреби оборонно-промислового комплексу РФ, поставляючи власну продукцію для виробництва військових ракетних комплексів та іншої зброї. Триває досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактами фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, диверсії, а також планування, підготовки, розв'язування та ведення агресивної війни.

Отже, до активів російського олігарха Дерипаски можуть бути застосована конфіскація як в рамках кримінального провадження відповідно до рішення суду, так і цивільна конфіскація в рамках процедури, визначеної в Законі України «Про санкції».